birlikte tahrip edildiği için, sağlam kalmış olan bu taşlar Türk kültür tarihi açısından büyük kıymet taşımaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, II, 46; IX, 273-276, 281; S. Faroqhi, *Der Bektaschi-Orden in Anatolien*, Wien 1981; A. Yaşar Ocak, *Bektâşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri*, İstanbul 1983, s. 12, 155; a.mlf., "Kalenderîler ve Bektâşîlik", *Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan*, İstanbul 1981, s. 297-308; Abdurrahman Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, Ankara 1983, s. 7-37, 170-171; Köprülü, *İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1984, s. 47, 339-340; a.mlf., "Abdal Musa" (not ve ilâvelerle neşreden Orhan F. Köprülü), *TK*, XI/124 (1973), s. 198-207; İlhan Akçay, "Abdal Musa Tekkesi", *VII. Türk Tarih Kongresi* (*Bildiriler*), Ankara 1972, I, 360-373; S. Faroqhi, "Bektaschiklöster in Anatolien vor 1826-Fragestellungen und Quellenprobleme", *Der Islam*, 53/1 (1976), s. 28-69.

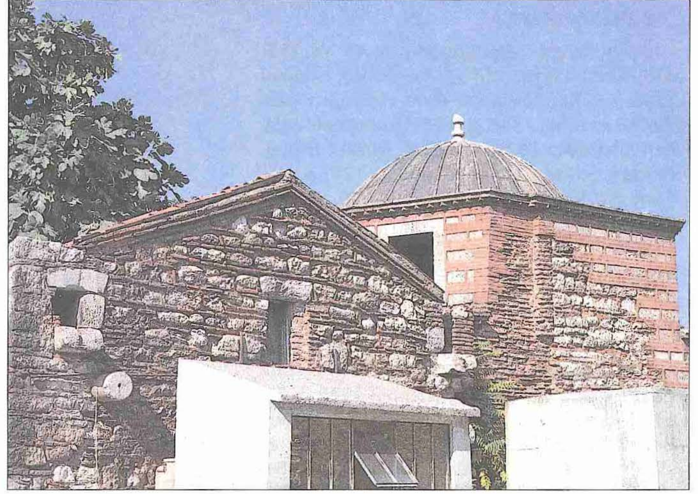

M. BAHA TANMAN

ABDAL YÂKUP TEKKESİ

İstanbul'da Davutpaşa ve Kocamustafapaşa semtleri arasındaki Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi içinde kalan XVII. yüzyıla ait bir tekke.

Kaynaklarda Abdal Yâkub Dede, Hekimbaşı Nuh Efendizâde Ali Paşa, Hekimoğlu Ali Paşa, Hekimzâde ve Hekimzâde Ali Paşa isimleri ile de anılan tekkenin başlangıçta hangi tarikata bağlı olduğu kesinlikle tesbit edilememiştir. Daha sonraki yıllarda Halvetiyye'ye, 1710'dan itibaren de Kādiriyye'ye intikal ettiği bilinmektedir.

Tekke, Abdal Yâkub Dede tarafından XVII. yüzyılın ortalarında, bugünkü Hekimoğlu Ali Paşa Camii şadırvanının bulunduğu yerde kurulmuştur; mimarî özellikleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa (ö. 1758), külliyesini inşa ettirirken bu ilk tekkeyi yıktırarak biraz ilerisinde yenisini yaptırmıştır (1748). Bugün ayakta duran bu ikinci tekkedir. İnşaat sırasında, biri ilk tekkenin hazîresinde gömülü olan Abdal Yâkub Dede ile halefleri-ne, diğeri de Ali Paşa ve aile fertlerine ait olmak üzere iki bölümlü bir türbe yapılmıştır. İkinci tekke, muhtemelen küçük fakat bağımsız bir yapı olan ilk tekkeden farklı ve daha şümullü bir şekilde inşa edilmiş, fakat Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi'nin bir parçası durumunda kalmıştır. Nitekim derviş hücreleri, harem, selâmlık, mutfak ve hamam bölümlerini ihtiva etmesine rağmen müstakil tevhidhanesinin bulunmadığı dikkati çekmekte ve âyinlerin, külliyenin merkezini oluşturan camide icra edildiği anlaşılmaktadır. Ahşap olan harem ve selâmlık bölümlerinin XIX. yüzyılın ikinci yarısında yenilendikleri belli olmaktadır. Bütün bölümleriyle bugüne intikal edebilmiş olan Abdal Yâkub Tekkesi'nin harap durumdaki mutfak ve hamamı hariç, diğer kısımları halen mesken olarak kullanılmaktadır.

Abdal Yâkub Tekkesi

Tekkeyi teşkil eden unsurlardan derviş hücreleri, ortadan doğu-batı istikametinde uzanan bir kitle içinde sıralanmaktadır. Sayıları beş olan bu hücrelerin duvarları moloz taş ve tuğla ile örülmüş, üzerleri de aynı istikamette giden ve ahşap çatı ile gizlenen basık bir beşik tonozla örtülmüştür. Bu hücreler dizisinin batı ucunda meydan odası, taamhâne veya mihmanhâne olması muhtemel, nisbeten büyükçe ve üzeri doğrudan ahşap çatıyla örtülü bir mekân yer almaktadır. Pencereleri, ocakları ve dolap nişleri bulunan bu yapıların kuzey cephesinde ahşap direklere oturan, zemini arnavut kaldırımı döşeli bir sundurma uzanmakta ve kapılar buraya açılmaktadır. Hücrelerin doğu ucunda ise alelâde bir ahşap mesken niteliğinde olan iki katlı harem ve selâmlık bölümleri bulunmaktadır. Bu grubun kuzeyinde, birbirine bitişik mutfak ve hamam yer almaktadır. Kare planlı mutfağın duvarları bir sıra kesme taş, iki sıra tuğla ile örülmüş, üzeri de içeriden sivri tromplara, dışarıdan sekizgen kasnağa oturan kurşun kaplı bir kubbe ile örtülmüştür. Bir sıra tuğladan örülmüş ince duvarlı ve beşik tonozlu tek mekândan ibaret, küçük bir halvet görünümündeki hamam, mutfağın güneybatı köşesinde yer almaktadır. Hamamla mutfak ocağının arasında, içinde su kazanının durduğu bölme bulunmakta ve bundan ocağın aynı zamanda hamam külhanı olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Türk-İslâm mimarîsinde pek az karşılaşılan bu mutfak-hamam terkibi, Abdal Yâkub Tekkesi'nin en dikkate değer mimarî özelliğini teşkil etmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayvansarâyî, *Hadîkatü'l-cevâmi'*, İstanbul 1281, I, 81-85; *Âsitâne Tekkeleri*, s. 3; Hacı İsmâil Beyzâde Osman Bey, *Mecmûa-i Cevâmi'*, İstanbul 1304, I, 44-45; Bandırmalızâde, *Mecmûa-i Tekâyâ*, İstanbul 1307, s. 4; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1962, I, 69-70; Zakir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ*, s. 10; R. Ekrem Koçu, "Abdal Yakub Tekkesi", *İst. A*, I, 16-17.

M. BAHA TANMAN

ABDÂN el-AHVÂZÎ

(عبدان الاهوازى)

Ebû Muhammed Abdullâh b. Ahmed b. Mûsâ el-Ahvâzî el-Cevâlîkī (ö. 306/918)

Hadis hâfızı.

"Çuval dokuyan" veya "çuval satan" anlamındaki Cevâlîkī nisbesini ve bazı kaynaklarda görülen el-Kādî unvanını hangi sebeplerle aldığı bilinmemektedir. Daha çok Abdân lakabıyla tanınan Abdullah b. Ahmed'in hayatı ve yetişme tarzı hakkında fazla bilgi yoktur. Ahvaz yakınlarında bir ordugâh şehri olarak kurulan, bugün ise sadece kalıntıları bulunan Asker Mükrem'de oturduğu için Ahvâzî, bazan da Askerî nisbeleriyle anılmıştır. Hicaz, Şam, Mısır ve Irak